

VU Research Portal

Erkenningscommissies voor justitiële gedragsinterventies. De stand van zaken in een aantal Europese landen en Canada en relevante ontwikkelingen voor Nederland

Aarten, P.G.M.; Poort, R.; van der Laan, P.H.

published in

Proces

2009

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Aarten, P. G. M., Poort, R., & van der Laan, P. H. (2009). Erkenningscommissies voor justitiële gedragsinterventies. De stand van zaken in een aantal Europese landen en Canada en relevante ontwikkelingen voor Nederland. *Proces*, 88(4), 199-208.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Erkenningscommissies voor justitiële gedragsinterventies

De stand van zaken in een aantal Europese landen en Canada en relevante ontwikkelingen voor Nederland

Pauline Aarten, René Poort & Peter van der Laan

Introductie

De Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie in Nederland bestaat dit jaar vier jaar. In deze afgelopen jaren heeft zij vele justitiële gedragsinterventies geaccrediteerd. En ook al kan gezegd worden dat zij haar werkzaamheden met succes heeft uitgevoerd, is dat niet altijd van een leien dakje gegaan. Ze is in de loop der tijd geconfronteerd met een aantal dilemma's. Om deze reden heeft zij in oktober 2008 een internationale Expert Meeting georganiseerd, waar commissieleden van een achttal landen waren uitgenodigd om hun ervaringen te delen. Deze Expert Meeting heeft geleid tot een aantal nieuwe inzichten en aandachtspunten, die in hierna worden uiteengezet.

Van *What Works* naar erkenningsregelingen van gedragsinterventies

In veel westerse landen houden al dan niet onveranderd hoge criminaliteitscijfers al decennialang de gemoederen bezig en staat de aanpak van criminaliteit daarom onverminderd hoog op de politieke en beleidsagenda. Dit is gepaard gegaan met – in ieder geval in Nederland – een sterke toename van vrijheidsstraffen en andere straffen. De effectiviteit van dergelijk strafrechtelijk optreden, uitgedrukt in recidivecijfers, is er echter niet beter op geworden: de recidive was en is hoog.¹ Dit heeft er mede toe geleid dat gezocht werd naar alternatieve interventies waarmee de recidive beter bestreden kon worden. Meta-analyses toonden aan dat allerlei interven-

1 B.S.J. Wartna e.a., *Recidivebericht 1997-2004: Ontwikkelingen in de strafrechtelijke recidive van Nederlandse justitiabelen*. Den Haag: WODC 2008 [digitale versie]. Geraadpleegd op 26 september 2008 op <<http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/recidive-in-nederland.aspx>>.

ties wel degelijk veelbelovende resultaten lieten zien.² Dit was de opstap tot een beweging die we vandaag de dag aanduiden met de *What Works*-benadering: bepaalde interventies onder bepaalde omstandigheden bij bepaalde dadergroepen kunnen bijdragen aan een recidivereductie van 5 tot 40%.³ Het voert te ver voor dit artikel om uitgebreid stil te staan bij de details van *What Works*. Voor verdere en dieper gaande uitleg van een en ander verwijzen wij naar de literatuuropgaven in dit artikel.⁴ De *What Works*-benadering vormde als het ware een antwoord op de veel pessimistischer geluiden van de jaren zeventig en tachtig toen in reactie op het vermaarde artikel van Martinson in sommige landen het geloof in de effectiviteit van (strafrechtelijke) behandeling tot een nulpunt was gezakt.⁵

De *What Works*-benadering heeft ook in Nederland voet aan de grond gekregen. Aan het jeugdveld werd hierover voor het eerst uitgebreid gerapporteerd in 1998,⁶ maar vooral een door het ministerie van Justitie georganiseerd congres in 2001 zorgde voor de grote doorbraak.⁷ Het kreeg definitief zijn beslag in het beleidsplan *Terugdringen Recidive*.⁸ Het kabinet erkende de hoge recidivecijfers, waaruit bleek dat 70% van de (ex-)gedetineerden binnen zeven jaar opnieuw met justitie in aanraking kwam. Het beleidsprogramma, dat inmiddels in het staande beleid is opgenomen, beoogt een veiliger samenleving door onder meer recidivebeperking. Met een persoonsgerichte aanpak en meer en betere nazorg wil men criminele levenspatronen doorbreken en de kansen verminderen dat delinquenten weer de fout in gaan. In *Terugdringen Recidive* werd dan ook veel aandacht geschonken aan effectieve(re) gedragsinterventies voor delinquenten. Om de effectiviteit van deze gedragsinterventies te bevorderen is in Nederland, net als in een aantal andere landen, een erkenningscommissie ingesteld. Erkenningscommissies beoordelen interventies op

- 2 Bijvoorbeeld D.A. Andrews e.a., Does correctional treatment work? A clinically relevant and psychologically informed meta-analysis, *Criminology* 1990, 28(3), p. 369-404; P. Gendreau & R.R. Ross, Effective correctional treatment: bibliotherapy for cynics, in: R.R. Ross & P. Gendreau (red.), *Effective correctional treatment. Crime & Delinquency* 1979, 25(4), p. 463-489; M.W. Lipsey, Juvenile delinquency treatment: a meta-analytic inquiry into the variability of effects, in: T.D. Cook e.a. (red.), *Meta-analysis for explanation: A casebook*, New York: Russell Sage Foundation 1992; M.W. Lipsey, What do we learn from 400 research studies on the effectiveness of treatment with juvenile delinquents?, in: J. McGuire (red.), *What works: reducing reoffending, guidelines from research and practice*, New York: John Wiley 1995, p. 63-78; J. McGuire & P. Priestley, Reviewing 'What Works': past, present and future, in: J. McGuire (red.), *What works: reducing reoffending, guidelines from research and practice*, p. 3-34.
- 3 *What Works* is inmiddels dus: *What Works for Whom under Which circumstances* (R. Pawson & N. Tilley, What works in evaluation research? *British Journal of Criminology* 1994, 34, p. 291-306).
- 4 Een goede introductie van het gedachtegoed van *What Works* voor zover het gedragsinterventies aangaat is bijvoorbeeld het rapport van de Werkgroep Gedragsinterventies (Ministerie van Justitie, *Terugdringen recidive. Gedragsinterventies*, Den Haag: Ministerie van Justitie 2005).
- 5 R. Martinson, What works? Questions and answers about prison reform. *Public Interest* 1974, 35, p. 22-54.
- 6 P.H. van der Laan, *Drukke tijden. Justitie en de jeugd van Nederland: ontwikkelingen en verwachtingen*, Den Haag: Ministerie van Justitie 1998.
- 7 L. Begheijn, Effectiviteit van strafrechtelijke interventies: verslag congres d.d. 11 oktober 2001, Den Haag: Ministerie van Justitie 2002.
- 8 Ministerie van Justitie, *Terugdringen recidive. Gedragsinterventies*.

basis van kwaliteitscriteria, die voortkomen uit de *What Works*-benadering en deze beoordeling kan uitmonden in erkenning van die interventies.

De geschiedenis van erkenning en erkenningsprocedures is begrijpelijkerwijs nog maar kort. Er zijn erkenningscommissies actief in acht westerse landen.⁹ Het begon in Engeland en Wales in 1996 met de installatie van het *Correctional Service Accreditation Panel*. Doel was het verminderen van recidive door de kwaliteit van interventies te vergroten en daarmee de ontwikkeling van effectievere benaderingen aan te moedigen. Met dezelfde doelen voor ogen stelden in 1997 ook Canada en Schotland erkenningscommissies in. Finland startte in 2001 een erkenningsstelsel vanwege de opkomst van cognitieve-gedragstherapeutische interventies en de behoefte in de toepassing daarvan enige structuur te brengen. Andere Scandinavische landen volgden in 2002 (Zweden), 2004 (Denemarken) en 2006 (Noorwegen). In al deze landen speelde het *What Works*-denken een grote rol en werd de noodzaak gevoeld meer eenheid te brengen in de toepassing van interventies alsmede programma-integriteit te bevorderen.¹⁰ In 2005 werd in Nederland de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie geïnstalleerd als een van de van de maatregelen van het genoemde beleidsplan *Terugdringen Recidive*. De Nederlandse erkenningscommissie heeft dezelfde doelen als de commissies elders. Wel heeft het Nederlandse ministerie van Justitie explicieter het uitgangspunt geformuleerd dat in de toekomst alleen nog erkende interventies gefinancierd zullen worden.

In deze bijdrage beschrijven we de gang van zaken rond de erkenning van gedragsinterventies. Deze worden door de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie als volgt gedefinieerd: 'Een (justitiële) gedragsinterventie is een programmatisch en gestructureerd geheel van methodische handelingen gericht op het beïnvloeden van iemands gedrag of omstandigheden, met als doel het voorkomen van recidive.'¹¹ Hierbij moet ter relativering worden aangetekend dat gedragsinterventies vaak onderdeel vormen van een groter geheel van gedragsbeïnvloedende maatregelen. Te denken valt aan een cognitieve vaardigheidstraining of andere cursus die wordt aangeboden in het kader van detentie of reclasseringstoezicht. Dit heeft uiteraard consequenties voor het vaststellen en toeschrijven van resultaten (recidive) aan die specifieke cursus, of aan het grotere geheel.

Aan de hand van een uitgebreid (literatuur)onderzoek in acht landen hebben wij een beeld geschetst van kenmerken en feitelijke gang van zaken bij erkenningscommissies en erkenningsprocedures, zoals die zich in de afgelopen jaren hebben ontwikkeld.

We hebben ons daarbij op vier aspecten gericht: de organisatie, procedures, domeinen en criteria, die de werkwijze van de erkenningscommissies omvatten. Het onderzoek is aan de hand van relevante documentatie over de erkenningscommissies

9 Ierland en Noord-Ierland hebben ook een gezamenlijke erkenningscommissie, maar vooralsnog kon nauwelijks enige informatie worden achterhaald.

10 Programma-integriteit betekent dat programma's worden uitgevoerd zoals bedoeld door de ontwikkelaars.

11 Ministerie van Justitie, *Erkenningscommissie. Erkende en voorlopig erkende gedragsinterventies*, geraadpleegd op 7 mei 2009 op <http://www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/erkeningscommissie/gedragsinterventies/>. In deze bijdrage wordt met (gedrags)interventies en programma's hetzelfde bedoeld. In de tekst worden beide begrippen afwisselend gebruikt.

sies geschreven en aangevuld met de antwoorden op vragenlijsten, die zijn voorgesteld aan commissieleden. Een verdere verdieping van de genoemde aspecten vond plaats tijdens de eendaagse conferentie waarbij commissieleden ervaringen en dilemma's uitwisselden. Het doel van deze conferentie was verbetering en professionalisering van de werkwijze van de erkenningscommissies. Een tweede doel was om te komen tot een gezamenlijk en internationaal geheel van kennis en ervaring op het gebied van erkenning.

In dit artikel richten we ons ook op de vier genoemde aspecten en de dilemma's die hiermee samenhangen.

Erkenningscommissies in internationaal perspectief

Organisatie en samenstelling van erkenningscommissies

De meeste landen werken met één commissie die alle aanvragen beoordeelt. Varianten en uitzonderingen zijn te vinden in Canada en Engeland en Wales, waar de commissies met *subpanels* werken, die elk een eigen expertise (specifiek vakgebied) hebben, zoals zeden of drugs. In één algemeen panel is voldoende diverse en uitgebreide kennis en ervaring gebundeld om alle ingediende programma's te kunnen beoordelen. *Subpanels* beoordelen alleen die interventies, die binnen het aandachts- en ervaringsgebied vallen van de specifiek deskundige leden. In Nederland daarentegen wordt gewerkt met één commissie, waarbij er gezorgd is voor een breed scala aan expertise en kennis om de verschillende interventies goed te kunnen beoordelen.

Leden worden benoemd vanwege hun specifieke of algemene expertise in bepaalde gedragsinterventies en/of domeinen (jeugd, volwassenen, gevangeniswezen, reclassering enzovoort). Doorgaans hebben de leden een gedragswetenschappelijke achtergrond.

Alle landen benadrukken het belang van de onafhankelijkheid van de erkenningscommissie. De commissies dienen zich bij de beoordeling van gedragsinterventies slechts te laten leiden door de beoordelingscriteria en niet door politieke wensen of door ontwikkelings- of uitvoeringsorganisaties, die belang hebben bij de erkenning van een interventie. Panelleden dienen onpartijdig te zijn. Voor de Nederlandse erkenningscommissie betekent dit dat leden op persoonlijke titel deelnemen aan de commissie, en verschoning vragen indien zij op een of andere manier betrokken zijn of belang hebben bij een ingediende interventie. Denemarken en Noorwegen hebben dezelfde visie; andere landen zijn hierin flexibeler en benoemen ook experts uit kringen van de overheid. Zij menen dat de onafhankelijkheid van de commissie hierdoor niet in het geding komt. Integendeel, er wordt expliciet voor gekozen, zodat zij zich blijft richten op de doelen van Justitie. Vanwege de onafhankelijkheid van de commissie wordt ook belang gehecht aan terughoudendheid in contacten met het werkveld. Panelleden kunnen niet *judge* en *jury* tegelijkertijd zijn. Aan deze strikte onafhankelijkheid kleven echter ook nadelen. Zo kan een erkenningscommissie te ver van de praktijk staan, waardoor men onvoldoende oog heeft voor wat er speelt in de praktijk en de problemen waarmee de praktijk te kampen heeft. Goede communicatie en voorlichting zouden daaraan tegemoet kunnen komen.

In alle landen wordt de erkenningscommissie administratief en financieel ondersteund door het ministerie van Justitie. De financiële steun bestaat doorgaans uit vacatiegelden voor commissieleden en het beschikbaar stellen van werktijd voor zover het medewerkers van het ministerie betreft. Nederland lijkt met Engeland en Wales veruit het grootste budget te hebben gereserveerd voor de erkenningscommissie. Administratieve ondersteuning wordt in Nederland geboden door het Bureau Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie. De andere landen kennen een soortgelijke ondersteuning. Het Bureau verzorgt het secretariaat van de commissie en zorgt voor een goed verloop van de procedure, zoals een eerste beoordeling van de aangeboden interventies en programma's. Daarbij wordt gekeken of de interventie binnen de criteria van een (justitiële) gedragsinterventie valt, maar ook of aan de gestelde vormvereisten wordt voldaan. Als dat het geval is, worden de documenten over de interventie doorgestuurd naar de commissieleden. Andere taken die onder het Bureau vallen, zijn de voorbereiding en organisatie van bijeenkomsten van de commissie en de verslaglegging daarvan. Het Bureau is voorts verantwoordelijk voor online informatie over de Erkenningscommissie en de beoordeelde en al dan niet erkende programma's. Het verzorgt daarnaast elektronische nieuwsbrieven en de jaarverslagen en draagt bij aan de periodieke evaluatie van de Erkenningscommissie. Voorlichting over het werk en de uitkomsten van de Erkenningscommissie worden beschouwd als essentieel voor het vertrouwen in en de geloofwaardigheid van het werk van de commissie. Dit aspect van het werk van erkenningscommissies is overigens niet overal uitgewerkt. Zo laten Engeland en Wales, Canada, Schotland en Nederland de erkenningscommissies periodiek extern evalueren, maar in andere landen gebeurt dat (nog) niet. Daar zijn de panels en het werk van de panels zodanig beperkt van omvang, dat een formele evaluatie niet nodig wordt geacht om de activiteiten van een commissie beter te kunnen volgen. Hetzelfde geldt voor de jaarverslagen. Die worden weliswaar in de meeste landen gemaakt, maar worden alleen in Engeland en Wales en in Nederland openbaar gemaakt. In Nederland is hier bewust voor gekozen, omdat de commissie actief wil bijdragen aan de verspreiding van informatie over *evidence-based* interventies.

Procedures

Erkenning van interventies kan betrekking hebben op twee aspecten: de interventie als zodanig, of de implementatie en uitvoering ervan. Alle erkenningscommissies houden zich bezig met de beoordeling van interventies, de programma-erkenning. Het betreft een beoordeling van de effectiviteit van interventies 'op papier'; de daadwerkelijke uitvoering van de interventie wordt niet bij de beoordeling betrokken. Bij implementatie- of uitvoeringsaccreditatie gaat het dan om de vraag in hoeverre de interventie wordt uitgevoerd zoals aangegeven of bedoeld. Deze vorm van beoordeling wordt alleen in Zweden uitgevoerd. Canada, Schotland en Engeland en Wales kennen wel implementatiecriteria, maar rekenen, evenals de overige landen, de beoordeling en eventuele erkenning niet tot de verantwoordelijkheid van de erkenningscommissie. Dit wordt gezien als een taak voor andere organisaties binnen de justitiële keten. Een inspectie, zoals in Nederland de Inspectie voor de Sanctietoepassing, zou hieraan aandacht moeten besteden.

Overigens hebben erkenningscommissies in het algemeen geen zekerheid dat ‘op papier’ erkende interventies – die dus tegemoet komen aan de erkenningscriteria – in de praktijk worden uitgevoerd zoals bedoeld. Zolang daarover twijfel bestaat, kunnen vraagtekens worden gezet bij de uiteindelijke effectiviteit van een interventie. Erkenningscommissies trachten deze onzekerheid te ondervangen door in ieder geval van de indieners te eisen dat zij in de handleidingen inzicht geven in de beoogde werkwijze en uitvoering van de interventie. Het blijft zo weliswaar een theoretische aangelegenheid, maar er is wel informatie voorhanden over de wijze van implementatie die men voor ogen heeft en het belang dat wordt gehecht aan programma-integriteit. Niettemin constateren de erkenningscommissies een groot gat tussen de theoretische werkelijkheid van hetgeen de commissies te zien krijgen en de feitelijke uitvoering in de praktijk. Daar komt nog eens bij – zo werd tijdens het internationale congres door sommige commissieleden gesteld – dat uitvoeringsorganisaties omwille van de efficiëntie vaak in de verleiding komen om naar goedkope(re) oplossingen te zoeken voor uitvoeringsproblemen, wat vanzelfsprekend gevolgen kan hebben voor de kwaliteit en de effectiviteit van een interventie.

In Nederland kan niet iedereen programma's aanbieden voor erkenning. Dit is voorbehouden aan organisaties binnen de justitiële keten. Dit betekent echter niet dat programma's die zijn ontwikkeld door 'buitenstaanders' worden geweigerd, maar dat zij uiteindelijk aan de erkenningscommissie worden aangeboden door een aan justitie gelieerde organisatie. De meeste andere landen kennen deze beperking niet. Een van de redenen voor deze beperking, alsmede voor bepaalde vormvereisten waaraan de in te dienen interventies moeten voldoen, is dat hierdoor een eerste selectie mogelijk is, zodat de commissie niet wordt overstelpt met interventiebeschrijvingen waaraan mogelijkwerwijs allerlei relevante informatie ontbreekt.

De meeste landen houden bijeenkomsten, die gemiddeld vier dagen per jaar in beslag nemen, waarbij per dag één interventie wordt beoordeeld. De Nederlandse erkenningscommissie komt vier keer per jaar bijeen en bespreekt dan afhankelijk van het aanbod drie à vier interventies. De beoordelingen worden tevoren door de leden schriftelijk voorbereid. Tijdens de bijeenkomst zelf wordt tot een formele beoordeling gekomen. Interventies worden beoordeeld aan de hand van een puntensysteem en discussie tussen panelleden. Het puntensysteem, waarbij punten worden toegekend al naar gelang de interventie meer of minder tegemoet komt aan de verschillende beoordelingscriteria, wordt goed hanteerbaar geacht. Wel kan het met zich meebrengen dat de nadruk te snel gaat liggen op het aantal behaalde punten in plaats van meer inhoudelijke afwegingen. Uit ervaring van commissies blijkt dat wanneer een interventie niet wordt erkend, indieners soms voor de pragmatische oplossing kiezen om het programma alleen zo aan te passen dat het minimum aantal voor erkenning benodigde punten wordt bereikt, in plaats van de interventie integraal te herzien.

Erkende interventies behouden deze status voor een periode van vijf jaar. Na de vastgestelde termijn moeten interventies opnieuw erkenning aanvragen. In Engeland en Wales en in Schotland kan de termijn van erkenning worden ingekort, als bijvoorbeeld de theorie die ten grondslag ligt aan de interventie op grond van nieuwe wetenschappelijke inzichten achterhaald lijkt en de effectiviteit van de interventie

daarom in het geding zou zijn. Nederland kent deze regeling niet. Zij zou wel aan de minister van Justitie een advies kunnen geven, waarin zij de kwestie aansnijdt. Indien interventies geen erkenning krijgen, kunnen zij worden aangepast en opnieuw worden ingediend. Een bezwaarschrift indienen tegen het oordeel van de erkenningscommissies is nergens mogelijk, ook in Nederland niet. In Nederland is het ministerie van Justitie als bevoegde instantie aangewezen, waarbij administratief beroep tegen het oordeel van de erkenningscommissie kan worden ingediend. Dit is gedaan omdat het ministerie de uiteindelijke verantwoordelijkheid draagt voor de erkenningscommissie.

Criteria

Beoordeling van interventies is de core business van de erkenningscommissies. Dit gebeurt aan de hand van kwaliteitscriteria, die zijn afgeleid van de *What Works*-beginselen. Van deze criteria wordt aangenomen dat als een interventie volledig of in verregaande mate hieraan voldoet, deze interventie effectiever zal zijn dan interventies die niet of nauwelijks aan deze criteria voldoen. Alle erkenningscommissies hanteren nagenoeg dezelfde tien criteria, wat niet verwonderlijk is, gezien het feit dat de criteria zijn afgeleid van de *What Works*-beginselen.¹² De criteria vertonen onderlinge samenhang en zijn ook gelijkwaardig aan elkaar, in de zin dat criteria niet verschillend worden gewogen. Wel bestaat de overtuiging onder de erkenningscommissies dat de betekenis en reikwijdte van sommige criteria groter is dan die van andere. Een dergelijk criterium is de theoretische onderbouwing. Een degelijke en overtuigende, wetenschappelijk getoetste theoretische onderbouwing van het voorgestelde veranderingsmodel dat het uitgangspunt vormt voor de gedragsinterventie, is cruciaal voor de inschatting van de effectiviteit van het programma. Ook de criteria effectieve (behandel)methoden en evaluatie zijn belangrijke maar tevens lastige criteria, omdat zij de nodige specifieke deskundigheid van de opstellers en ontwikkelaars vragen. Bij de toe te passen methoden moet worden aangegeven waar en waarom zij effectief gebleken zijn. Evaluatie is nodig om de uiteindelijke effectiviteit van een programma vast te stellen. Bij de meeste interventies is deze effectiviteit nog onbekend, in ieder geval wat betreft de toepassing in Nederland. Dat is geen reden om niet tot (voorlopige) erkenning over te gaan, maar er moet wel worden aangegeven hoe het programma wordt geëvalueerd en welk design daarbij wordt gevolgd. Het onderzoeksdesign dient daarbij aan de eisen voor een Randomized Controlled Trial te voldoen. Deze en andere criteria vereisen een (gedrags)wetenschappelijke inbreng, die bij programma's en ontwikkelaars niet altijd aanwezig is en daarom voorgelegde interventies kwetsbaarder maakt. Bovendien kan evaluatie niet altijd in alle opzichten als positief worden gezien. Evalueren impliceert immers een vaste uitvoeringspraktijk, die noodzakelijke flexibiliteit in de toekomst mogelijk in de weg staat. Er moet een balans worden gevonden tussen het evalueren van een interventie om de effectiviteit te meten en tegelijkertijd ruimte te geven voor eventuele aanpassingen en innovaties in de toekomst.

12 Zie de website van de Erkenningscommissie Gedragsinterventies Justitie voor de kwaliteitscriteria, die in Nederland worden gebruikt: <www.justitie.nl/onderwerpen/criminaliteit/erkenningscommissie>.

In de afgelopen tien jaar zijn de criteria door de erkenningscommissies zonder ingrijpende wijzigingen en onderlinge verschillen toegepast. Daaruit mag in ieder geval geconcludeerd worden dat de criteria bruikbaar zijn voor beoordeling en erkenning. Of dat werkelijk zo is, zal blijken uit een onafhankelijke evaluatie van de erkenningscommissie waartoe de minister van Justitie opdracht gegeven heeft. Daarnaast zal de commissie ook een zogenoemde zelfevaluatie doen.

De Deense erkenningscommissie hanteert naast de tien 'standaard' kwaliteitscriteria nog een ander criterium: ethiek. Dit criterium is opgevoerd om ontwikkelaars te laten nadenken over ethische implicaties van het door hen ontwikkelde programma en de uitvoering ervan. Er wordt onder meer gekeken naar de fundamentele waarden van het programma (zoals individualisme, eerlijkheid en discipline) en hoe deze waarden worden gebruikt bij sociaal kwetsbare groepen. Ook wordt stilgestaan bij de assumpties die ten grondslag liggen aan de gehanteerde methoden en of deze methoden ethisch verantwoord zijn. Verder moet een interventie aangeven hoe een verdeling in groepen op basis van etnisch-culturele achtergronden wordt tegengegaan en hoe wordt omgegaan met verslaafden en hun motivatie. Andere aspecten van dit criterium betreffen ethische overwegingen bij het uitsluiten van bepaalde groepen en hoe de interventie omgaat – indien aanwezig – met het element straffen. Er wordt verwacht dat uitvoerders van een interventie constant stilstaan bij deze en andere ethische principes en hoe zij deze optimaal kunnen toepassen. Of dit criterium door andere landen zal worden overgenomen, is nog de vraag. Op het internationale congres van de Nederlandse commissie bleek dat veel van de andere commissies dit 'extra criterium' een interessante uitbreiding vonden, dat zeker het overwegen waard was.

De implementatie- of uitvoeringscriteria spelen, zoals eerder vermeld, in de meeste landen geen rol van betekenis. Alleen Canada, Schotland en Zweden hebben hiervoor criteria ontwikkeld en alleen Zweden gebruikt ze ook. Deze criteria zien, veel meer dan de criteria voor integriteit, op de specifieke praktische uitwerking van de uitvoering zoals de gebruikte middelen, de ruimte en noodzakelijke apparatuur.

Domeinen

Alle interventies die door de diverse erkenningscommissies worden beoordeeld, worden toegepast in een strafrechtelijk kader. Dat wil zeggen dat zij worden toegepast bij mensen die veroordeeld zijn voor crimineel gedrag. De interventies worden toegepast in penitentiair of residentieel kader of ambulant, bijvoorbeeld als onderdeel van reclasseringstoezicht. Sommige interventies richten zich op een brede groep van veroordeelden, andere op specifieke dadergroepen. De meeste landen beoordelen uitsluitend programma's voor (strafrechtelijk) volwassenen. Nederland, Denemarken en Finland beoordelen ook interventies voor jeugdigen. De reden waarom Nederland hier expliciet voor heeft gekozen, is dat het onder andere te maken heeft met de twee soortgelijke en nagenoeg parallel lopende beleidsprogramma's Terugdringen Recidive (dat gericht was op volwassenen) en Jeugd Terecht (voor jeugdigen) en de gezamenlijk gevoelde wens om één set van criteria te ontwikkelen die voor beide domeinen geschikt zou zijn.

Nederland is een van de weinige landen die ook andere erkenningscommissies kent. Voor zover bekend beoordelen de erkenningscommissies elders geen preventiepro-

jecten of interventies die niet in een gedwongen of justitieel kader worden opgelegd. Nederland vormt daarop een uitzondering met de Erkenningscommissie (Jeugd)interventie, bestaande uit vier andere deelcommissies, die interventies in het niet-justitiële (jeugd)domein (preventie en jeugdzorg) onder de loep nemen.¹³ Aan erkenning door deze commissies is evenwel nog geen eventuele toekomstige financiering gekoppeld.

Conclusie

De beoordeling van gedragsinterventies als onderdeel van het justitiebeleid heeft inmiddels zowel in het buitenland (met de Angelsaksische landen voorop) als in Nederland een gevestigde praktijk van beoordeling opgeleverd, die uitgebreide kennis en ervaring heeft voortgebracht. Beoordeling én erkenning zijn ook door velen als noodzakelijke voorwaarden voor kwaliteit en professionaliteit geaccepteerd.

De wetenschappelijke inzichten die als basis voor de criteria hebben gediend, zijn van dien aard, dat er veel overeenkomsten zijn tussen de sets van criteria die door de verschillende erkenningscommissies worden gebruikt. In hun werkwijzen en de daarbij horende regelgeving, voorschriften en procedures hebben de commissies wel andere oplossingen gekozen voor dezelfde 'problemen' of dilemma's. In discussies tussen leden van verschillende commissies bleek vaak echter de ene werkwijze niet per se te verkiezen boven de andere.

Ook in Nederland zijn bepaalde keuzes gemaakt. We vatten de belangrijkste verschillen samen.

In tegenstelling tot commissies in andere landen heeft de Erkenningscommissie alhier een zeer strikte opvatting over haar onafhankelijkheid. Dat maakt haar wellicht 'afstandelijker' dan andere commissies. Daar staat tegenover dat zij zich door een extern bureau laat evalueren, en jaarlijks openbaar verslag doet van haar activiteiten. De Nederlandse erkenningscommissie richt zich uitsluitend op 'papieren' erkenning van programma's en acht erkenning van uitvoering door bijvoorbeeld visitaties of inspectie niet haar taak. De erkenning door de commissie is ook, anders dan in het buitenland, strikt beperkt tot interventies van organisaties die gefinancierd worden door het ministerie van Justitie. In tegenstelling tot in andere landen zijn er in Nederland wel commissies die gelijksoortige interventies op andere terreinen beoordelen en erkennen.

Hoewel de conclusie kan worden getrokken dat er geen dringende redenen zijn om ingrijpende veranderingen in te voeren, lijken onzes inziens twee kwesties het overdenken waard. De status van erkenning heeft momenteel een looptijd van vijf jaar, ongeacht wat er gebeurt met de wetenschappelijke basis voor de betreffende interventie. Het zou naar onze mening te overwegen zijn om bij essentieel andere, of tegenstrijdige bevindingen aan de indieners te vragen om voordat de looptijd van de erkenning voorbij is aanpassingen te doen in lijn met deze bevindingen. Een tweede kwestie is wellicht het criterium dat op de ethische aspecten van een inter-

13 Nederlands Jeugdinstituut, Erkenningscommissie (Jeugd)interventies, geraadpleegd op 30 mei 2009 op <www.nji.nl>.

ventie ziet. Het zou onzes inziens in ieder geval een onderzoek waard zijn om te bezien of een criterium als dit toegevoegde waarde zou hebben.